

Szeptember 4. Szent Rozália

Rozália a szicíliai Palermo-ban született a XII. században, és Montepellegrino-ban halt meg 1166 körül. A katolikus barokk népeletnek egyik legjellegzetesebb alakja, az egykorú járványos betegségek kiemelkedő hazai védőszentje.

Életéről keveset tudunk, azt is teljesen átszővi a legenda. Az előkelő Sinibaldi grófi család sarjadéka, Margit királynő udvarhölgye, aki a szicíliai udvarban nevelkedett, majd visszavonult a világtól. Palermo mellett a Monte Pellegrino egyik barlangjának mélyén húzódott meg (a királynőtől kapta ajándékba a Pellegrino-hegyet) és 1166 táján ott is halt meg. A barlang földjére feküdt, bal karját tette vánkosul a feje alá, jobbával a feszületet tartotta. Legtöbbször így ábrázolják. Sírja mellé kápolnát építettek.

Homályban vala elrejtve – írja Rozáliát magasztalva Telek József, a híres franciskánus népszónok – ezen szent test 1624. esztendőig. Mely időben, mivel Szicilia országban oly mindenfelé harapó mirigyes döghalál uralkoda, hogy az egész nép keseregne, és a bosszúálló Istennek irgalmáért esedezne. Panormum városában is minden nap közönséges búcsújárások tartatnak vala, amelyek között Istennek csudálatos rendeléséből történt, hogy a létániákban, midőn Szent Krisztina és Nimpha mártírok nevét énekelné két pap, egyszersmind mintha egy sugárlást vettek volna, Szent Rozália nevét is énekelve említénék. És az egész nép felelne: könyöröggj érettünk. Ezen maga népének veszedelmét és ajtatosságát látván Szent Rozália, ugyanazon a napon, melyen nevét a létániákban énekelték, mint régebben Judit, vidám ábrázatban és öltözetben maga magát megjelentette egy vadászembernek. Kinek is megmutatta először maga kősziklák között lévő barlangját, amelyben sok esztendőig lakott, és nevét is a kövekre rajzoló vala, azután pedig a Peregrinus hegyén azon helyet is, ahol szent tetemei el valának rejtve.

Mihelyest ezen régen óhajtott örvendetes hír Panormum (Palermo) városában megcsendüle, azonnal az akkori érsek közönséges ajtatosságot rendelt, és úgy az ajtatosság után, a megjelentett helyen kezdték keresni városuknak elrejtett, legdrágább kincsét. Nem is szükség

volt nagy szorgalmazásra, mivel Isten akarata és rendelése vala, hanem csakhamar a lecsöpögő vízzel környülvétetett és gyöppel befödöztetett nagy követ fölemelvén, mint valami szép világos kristálysirbul fölemelék, és Panormum várasába bévítették vala az elrejtett és már éppen elszáradott szent testet. A járvány a hagyomány szerint azonnal megszűnt.

Azután pedig mindenütt a kerek ég alatt – folytatja Telek – ahol keresztény országok vannak, csakhamar elterjede Szent Rosáliának tisztelete. Szenteltettek az ő tiszteletére egyházak, állítottak oltárok, képeire függesztettek hálaadó jelek: és közönségesen minden renden lévő hívektől. Oltári áldozatokban, solosmákban és különös ájtatosságokban, mint mirigy ellen Istentül rendeltetett hathatós erejű Patróna segítségül kezde hívattatni. Oly előmenetellel, hogy ez mái napig is alig találkozott valaki, aki akár mirigyben, akár más testi vagy lelki veszedelmes nyavalyákban Szent Rosáliát méltóképpen tudta segítségül híjni és meg nem hallgattatott.

Rajzolták s tisztelték sokan Szent Rosália képét házokban, bízván szorongatásoknak üdején az ő esedezésében és íme meg nem csalatkoztak. Jártak egész városok döghalál üdején Szent Rosália tiszteletére bulcsúkot, ajánlottak Istennek oltári áldozatokat és szerencsésen meghallgattattak.

Építettek sok helységek Szent Rosália tiszteletére mezei kápolnákat. Erős fogadással kötelezték magokat esztendőbéli közönséges bulcsújárásokra, hogy ezen szent szűznek esedezése által oltalmazza Isten a népet mirigyos döghaláltúl, házi nyavalyáktúl és más eféle Isten ostorátúl. És imé, ha fogadásokat bétellyesítették, ha az egész nép a felajánlott bulcsújárásokat nem hidegen, nem hívságos indulattal, hanem amint kezdték buzgó ájtatossággal az rendelt kápolnákhöz elkísérte: hanem csak veszedelemnek s döghalálnak idején, hanem szerencsés esztendőkbén is. Nemcsak meleg vagy tiszta üdőben, hanem mostoha levegőégnek alkalmatlanságában is a felajánlott ájtatosságot elvégezték: tapasztalhatóképpen megvigasztaltattak.

Rozália tiszteletét Eszterházy Pál nádor plántálta Grácon át hazánkba, amikor a Fraknó vára

mellett húzódó hegység legmagasabb csúcsára építettett (1666) Rozáliának szentelt kápolnát. Később aztán az egész hegységet szentünkről nevezték el.

A kápolna a nyugat-magyarországi barokk Rozália-kultusz szíve. A Fraknóba telepített szerviták a kolostor alapítójának, Eszterházy Pálnak rendelkezése értelmében máig kötelesek Szent György és Szent Mihály napja között minden vasárnap a kápolnában isteni szolgálatot tartani, ami természetesen a búcsújáró kultusz kibontakozásával is együttjárt: a mai Burgenlandban is virágzik, sőt a régi Ausztriára is átsugárzik.

Rozália tiszteletére Kassa városa is kápolnát emeltetett az 1709. évi pestisjárvány idején. *Ne m kerestek*

– mondja tovább Telek –

a nemes várasnak érdemes előljárói idegen isteneket vagy bűbájos orvosokat, mint régenten Saul király. Nem is vetették reménségeket egyedül a patikában összekevert orvosságok erejében, hanem a várason kívül háromezer lépésnyire egy gyönyörűséges halmocskán szép jeles kápolnát építtetének az Úristennek nagyobb dűcsőségére és Panormi Szent Rosália szűznek tiszteletére. Egyszersmind egyenlő akaratbul istenes fogadással kötelessé tévék magokat, hogy minden esztendőben Szent Rosália szűz ünnepének oktavája alatt essendő vasárnap és áldozócsütörtökön ezen szent Rosália hegyére s kápolnájához ajtatos búcsújárással költözne ki a váras népe.

Kassa városa egyúttal remeteséget is építtetett a kápolna mellett. Temető is települt köréje. Nyilván ide temették a pestis első áldozatait. A remetét is a polgárság látta el azzal a kötelezettséggel, hogy folyton imádkozzanak a lakosság testi-lelki egészségéért.

Jellegzetes a kápolna barokk mennyezetfreskója. A földgolyón uralkodó Atyaisten mellett ott látjuk Dávid királyt, akinek az angyal halálfejet, pallost, és vesszőnyalábot nyújt, hogy válasszon belőle. A régi deákos szójárás szerint a fames, bellum, pestis: tria Davidis mala. Vagyis: Dávid három csapása az éhség, háború, pestis. A mondás pedig a Királyok Könyve (2 Kir 24, 11 – 25) előadására támaszkodik. Az Úr ugyanis elküldi Gád prófétát Dávid királyhoz, hogy mondja meg neki:

Ezeket mondja az Úr: háromnak választása adatik neked: válaszsz egyet, a mit akarsz, ezek közül, hogy cselekedjem rajtad.

És mikor Gád eljött Dávidhoz, megjelenté neki, mondván: Vagy éhség jó földedre hét esztendeig; vagy három hónapig futsz ellenségeid előtt és azok kergetnek téged; vagy

bizonyynyal három napig tartó mirigyhalál lesz földeden. Most tehát gondolkodjál és lásd, minő beszéddel feleljek annak, ki engem küldött.

Mondá pedig Dávid Gádnak: Igen szorongattatom; de jobb az Úr kezébe esnem (mert nagy az ő irgalmassága), mint az emberek kezeibe.

És mirigyhalált bocsáta az Úr Izraelre, reggeltől a rendelt ideig, és meghala a népből Dántól Berszabéig hetvenezer férfiú.

És mikor az Úr angyala kinyújtotta kezét Jerusalembre, hogy azt elveszítse, az Úr megkönyörüle az inségen, és mondá a nép-ölő angyalnak: Elég, tartóztasd meg már kezedet. Az Úr angyala pedig a jebuzeus Areuna szérűje mellett vala.

És Dávid mondá az Úrnak, mikor meglátta a nép-ölő angyalt: Én vagyok, a ki vétkeztem, én cselekedtem gonoszul; ezek, kik juhok, mit cselekedtek? Forduljon, kérlek, kezed ellenem és atyám háza ellen.

Gád pedig Dávidhoz méne az napon, és mondá neki: Menj föl, és építs oltárt az Úrnak a jebuzeus Areuna szérűjén.

És fölméne Dávid Gád beszéde szerint, melyet az Úr parancsolt vala neki...

és Dávid oltárt építe ott az Úrnak, áldozván égő- és hálaáldozatokat, és az Úr megkegyelmeze a földnek, és elvéteték a csapás Izraelről.

Dávid lábainál egyébként ott a lant és egy nyitott könyv az 50. zsoltár kezdőszavaival: Miserere mei Deus. Szemben az élet mulandóságára emlékeztető szentírási vers: Peregrini enim sumus coram te et advenae sicut patres nostri. (Krónikák könyve I. 29,15.) Magyarul: mert zarándokok vagyunk előtted és jövevények, mint atyáink.

A kis templom XIII. Kelemen pápától Rozália napjára, illetőleg a rákövetkező vasárnapra

búcsúengedélyt kapott (1762). Főoltárán a Szűzanya képe (nyilván a Havi Boldogasszony alakjában) e fölírással:

STELLA COELI EXSTIRPAVIT

QUAE LACTAVIT DOMINUM

MORTIS PESTEM, QUAM PLANTAVIT

PRIMUS PARENS HOMINUM.

Magyarul: A mennyeknek Csillaga, ki az Urat szoptatta, a halál pestisét kiirtotta, amelyet az emberek ősatya plántált. Az oltár menzáján a fekvő Rozália szoborműve. A templom homlokzatán: OB PESTEM SEDATAM DIVAE ROSAE DICATA MDCCXV. Vagyis: a pestis megszüntéért Szent Rozáliának ajánlva. 1715.

Hasonló előzmények és szándékok születtek az egri Rozália-kápolnát és temetőt is. Alapításának közelebbi körülményeiről nem tudunk. A kápolna egykorú berendezése századunkban (XX.század -szerk.) ebek harmincadjára jutott. A járványos idők szorongásaira vall, hogy a barátok egri templomában a Fájdalmas Szűz oltárasztalán is megjelenik Rozália fa domborműve.

Felnémet Rozália-temploma is fogadalomból épült. Erről tanúskodik a bejárat fölötti barokk emléktábla: „DUCES QUOQUE EIUS SPONTE QUOD VOVERANT OBTULERUNT. 2. Paral.” Magyarul: vezetői is, amit önként fogadtak, felajánlották. A homlokzatán Rókus és Sebestyén szobrai. Bent Xavéri Szent Ferenc oltára az oberburgi kegykép másolatával. A főoltár gyönyörű barokk Rozália képe raktárban. A népi kultusz már nem él.

Felsőörs prépostsági templomának biedermeier Rozália-képe eredetileg kápolna számára készült, amely azonban nem épült föl: a hívek Rozáliához könyörögnek. Rozália a könyörgést Mária oltalmába ajánlja, a Szűzanya pedig a Szentháromsághoz fordul meghallgatásért. A kép felső részén keresztbe tett nyílra és söprűre helyezett halálfej, a pestis jelképe.

Hatalmas Rozália-oltárt látunk a lövői templomban, amely nyilvánvalóan fogadalom emléke.

Rozália szegedi kápolnája a régi Dömötör-templom előtt, a nagy pestisjárványt követő

esztendőben (1739) épült. Valamikor, a múlt században az ünnep vigíliáján a város jámbor népe itt ájtatoskodott, és átvirrasztotta az egész éjszakát. Járványok idején (1866, 1872) különösen látogatták. Egy angol utazó, Patterson 1866-ban szemtanúja volt a kápolnában végzett könyörgéseknek. „Szegednek van – írja – egy katolikus kegyhelye, a Szent Rozália kápolna. Minthogy aratás ideje volt, a parasztság nem ért rá arra, hogy a vallási szertartásokon a munkaidő alatt vegyen részt. Ezért éjjeli körmenetekben indultak a kápolnához, hogy a közbenjárását kérjék. E körmeneteken óriási sokaság vett részt, kimerülten ugyan a napégette mezőkön végzett fárasztó munka után, de mély vallásos érzülettől ihletve.”

Jellemző, hogy amíg – nagyjából szeptember 2 – 12 között – a szegedi búcsúsok Radnán voltak, addig idehaza minden este ájtatosság volt benne, amelyet itthon maradt énekes asszonyok vezettek. Ez a lelki zárándoklat egyúttal a kápolna búcsúnapjának és az ünnep nyolcadának is időpontja. A szegedi Rozália-kultusznak a radnai búcsújárással való összefonódása még az 1709. évi délvidéki nagy pestisjárvány idején történt, amely Radna szakrális jelentőségét igazában megalapozta.

Ismereteink szerint a legelső Rozália-imádság – egyébként az Ave Rosa, sine spina kezdetű himnusz költői fordítása – a Lelki fegyverház c. imádságos könyvben (1693) jelent meg:

Tövis nélkül nyílt Szép Rósa, Mirigyeknek új orvosa.
Herczegeknek Unokája, Üdvöz légy Szent Rosalia.
Christus példáját követted, Világtól ügyed ki-vőttem,
Atyád udvarát nem nézted S ígiretit meg-vetted.
Kő-sziklák közt nagy Havasban, Ember rettentő Barlangban,
Szolgáltál nagy buzgóságban, jegyesednek ez világban.
Szent Angyalok oktatának, Új módokat mutatának,
Mint könyörgésid jussanak, Istenhez s illatozzanak.
A Barlang Mennye változott, Midőn Jesus ott lakozott,
Szent Annával mulatozott, Veled szemben nyájaskodott.
Híva téged házasságra, A mennyei koronára,
Hajlál Jesusnak szavára, S bé-jutál boldogságára.
Tested nem téteték sírban, De a kő-szikla folyásban
Indula s mint koporsóban, Bé-zára maga gyomrában.
Sok üdők s esztendők után, Tested épen találtatván,
Dög ellen nekünk adatván, Áldunk segítséget várván.
Hála mennyei Felségnek, Szent Háromság egy Istennek,
Ki érdeméért e Szűznek, Végét adgya a mirigynek. Amen.

E himnusznak napjainkban néhány széténekelte, mágikussá népiesedett, moldvai csángó változatát sikerült a kutatásnak megörökítenie:

Tövis nélkül megnyílt rózsák, Mirigyeknek így olvassák, Hersekeknek onokái, Idvezlégy szent Rozália. Krisztus urunk példáját Követé atyánk udvarát, Nem nézte igérettyit, Megvetette kősziklába, Nagy havasba, Eme rettentett ballangba Mikor Jézus itt lakódzék, Vélünk szembe nyájaskodék, Híva téged házasságra, A mennyei koronára. Ha(j)la Jézusnak szavára, Béjut a boldogságába, Testye téteték sírba, Kőszikla folyásba, Bézárattaték a föld gyomrába, áment.

Lábniki töredékes változata csoma, azaz kolera ellen:

Mirigyeknek imádsága, hercegeknek unokája, üdvözlégy szép Rózsája.

Velünk szömbe nyájaskodik, testünk sem tették sírba...

Kőszikla folyása: hála Jézus szavának, beértünk boldogságba. Ámen.

A XVIII. század elején más szövegezésben is föltűnik. Szűz Szent Rozália himnusza, illetőleg zsolozsmája, még a múlt század kolerajárványainak idején is egyike legkedveltebb, ponyván is számtalanszor megjelenő régebbi ájtatosságainknak:

Idvez légy Szent Rosalia,
Pestis ellen orvosság.
Szüzességnek szép rósája,
Egész élted tisztaság.
Kristus példáját követted,
Megvetvén e világot...

Alig van történelmi hazánkban főtéri Szentháromságszobor, amelynek mellékalakjai között a többi barokk pestis patrónus társaságában ott ne volna Rozália reliefszerűen ábrázolt, barlangban fekvő alakja. Föltűnik barokk polgárházak homlokzatain is – így Győrben – azzal a világos célzattal, hogy lakóit védelmezze meg a járványos betegségektől: Gyönyörű faszobrát őrzi a tályjai templom. Szabadtéri parasztkorok emlékműve Somlóvásárhely vásárterén.

Szent Rozália Jászberény védőszentje, ábrázolása megjelenik a kőképeken is. Több jászberényi szakrális emléken is feltűnik alakja, így a Pálincás kereszt talapzatán, ma főtéri kereszt, és a Rozália kápolna homlokzatán is. Gyakori ábrázolására nem csak a pestistől való

félelem, hanem védőszent mivolta is magyarázatot nyújt.

A jászapáti temetőkápolnában az ajtó fölötti fülkében a fejedelmi remetelány önként választott lakhelyén, egy barlangban alussza örök álmát, fejét jobb kezére támasztva, másik kezében pedig Krisztus feszületét szorítja magához. Haját, nevére utaló, rózsakoszorú ékesíti. A mulandóság ijesztő halálfej- koponyája az enyészetet idézi. A jászapáti Rozália-kultusz minden bizonnyal összefüggött a szent jászberényi tiszteletével.

Rozália, népies alakváltozataiban Rozi, Rúzsza, Rozáli, Rúzsáli, még a közelmúltban is egyike volt a legkedvesebb paraszti nőneveknek. A kultusz virágjában ezzel iparkodtak Rozália segítségét megnyeri, hogy nevének viselőjét oltalmazza meg a bajtól, járványos betegségtől.

Forrás:

[B´lint S´ndor ÜNNEPI KALEND´RIUM II. Szent Istv´n T´rsulat, Budapest, 1977. 256-262.](#)

[Roz´lia, In: Magyar Katolikus Lexikon](#)

[Zsolnay L´szl´: A j´szok vall´ss´ga a XVIII. sz´zadban. A j´sz öntudat m´v´szettört´eti, vall´sn´prajzi megközel´t´se](#)